

Joanna Małocha

 <https://orcid.org/0000-0001-6965-4297>

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

 <https://ror.org/0583g9182>

Wystawa

„Arduous Road to Statehood at the End of Imperial Rule. The case of Poland: Sacrifice – Cooperation – Tradition” i aktywności jej towarzyszące jako wyraz międzynarodowego upowszechniania wiedzy przez przedstawicieli Instytutu Historii Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego UPJPII (komunikat)

Dnia 21 października 2022 roku delegacja Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, na czele z Rektorem ks. prof. dr. hab. Robertem Tyrałą, wzięła udział w obchodach 50-lecia istnienia chrześcijańskiego Bethlehem University. W trakcie tej uroczystości nastąpiło podpisanie dwustronnego listu intencyjnego, nakreślającego ramy współpracy naukowej, dydaktycznej i kulturalnej między wymienionymi uczelniami¹.

1 Zob. <https://upjp2.edu.pl/aktualnosci/betlejem-2087.html>.

W ciągu kolejnych miesięcy pracownicy obu placówek wielokrotnie spotykali się, zaś wiosną 2023 roku – z inicjatywy p. prof. Sławomiry Zbierskiej-Salameh – przedstawiciele Instytutu Historii Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie rozpoczęli intensywną pracę nad wystawą zatytułowaną *Arduous Road to Statehood at the End of Imperial Rule. The case of Poland: Sacrifice – Cooperation – Tradition (Trudna droga do państwowości po upadku rządów imperialnych. Przypadek Polski: Poświęcenie – współpraca – tradycja)*.

Celem projektu było przybliżenie studentom z Betlejem losów Polaków od czasu utraty wolności spowodowanej agresją trzech zaborców, aż do momentu powrotu naszego kraju na mapę Europy po zakończeniu I wojny światowej. Przy czym myśli przewodnie przekazywane odbiorcom ujęto w trzy – zawarte w podtytule ekspozycji – hasła, tj.: poświęcenie (postery: I. *Niewola narodowa – 123 lata zaborów testem patriotyzmu i oddania Ojczyźnie*; II. *Powstanie wielkopolskie (1918–1919) – patriotyczny zryw zakończony zwycięstwem*; III. *Gen. Józef Dowbor-Muśnicki (1867–1937) – dowódca Powstania Wielkopolskiego, wzór dbałości o Ojczyznę w czasach wojny i pokoju*), współpraca (postery: IV. *Entuzjazm niepodległościowy – powrót na mapę Europy po 123 latach niewoli*; V. *Instytucje niepodległościowe i Ojcowie II Rzeczypospolitej*; VI. *Porozbiorowe jednoczenie państwa – kształtowanie się granic i odbudowa kraju*) i tradycja (postery: VII. *Uczenie obywatelskości jako ugruntowania tradycji w budującym się państwie*; VIII. *Dziedzictwo religijne i kulturowe – podstawą zachowania tożsamości narodowej*)².

Przedsięwzięcie, zainicjowane ogólnie przez Władze Rektorskie oraz ks. prof. dr. hab. Jacka Urbana – Dziekana Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego, znalazło oddolny oddźwięk w utworzeniu zróżnicowanego zespołu merytorycznego pod kierunkiem dr Joanny Małochy. W jego skład weszli: mgr Magdalena Ficoń (przedstawicielka doktorantów) oraz Grzegorz Płaza, Daniel Bartosiewicz i Konrad Cieśliczka (reprezentanci Koła Naukowego „Phronesis”)³. Celem rzeczonoego zespołu było zarysowanie scenariusza wystawy, a następnie wypełnienie go treścią, obejmującą zarówno opisy, jak i archiwalne materiały graficzne oraz cytaty dostosowane do tematu. Istotną trudność stanowiło w tym względzie dokonanie takiego doboru treści, aby były one zrozumiałe dla przedstawicieli odmiennego kręgu kulturowego; a zarazem unaoczniały studentom

2 Zob. Dokumentacja dostępna w Dziekanacie Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

3 Zob. <https://rebirth.upjp2.edu.pl/pl/zespol>.

z Betlejem polską determinację w dążeniu do odzyskania i budowania niepodległości. Kładziono więc nacisk nie tylko na prezentowanie faktów, ale także na oddanie atmosfery i emocji, jakie towarzyszyły tym historycznym wydarzeniom. Korzystano przy tym ze znajomości zagadnień oraz archiwaliów związanych z dziejami narodu polskiego na przełomie XIX i XX wieku, którymi dysponowali: inicjator przedsięwzięcia ze strony Wydziału – ks. prof. dr hab. Jacek Urban⁴ oraz kierownik zespołu merytorycznego – dr Joanna Małocha⁵. Graficzną oprawę wystawy zapewniła dr Katarzyna Radnicka-Dominiak. Zaś ogromu pracy związanej z tłumaczeniem wszelkich tekstów, zarówno posterowych, jak i zamieszczonych później w internecie, wykonał mgr Tomasz Kniaź – koordynator współpracy międzynarodowej.

Biuro Współpracy Międzynarodowej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie ponosiło większość ciężaru związanego z realizacją stacjonarnej wersji wystawy, którą zainstalowano w przestrzeni Biblioteki Bethlehem University pod koniec września 2023 roku⁶. Obecnie, pomimo trudnych warunków geopolitycznych, ekspozycja jest nadal dostępna dla

- 4 Ks. prof. dr hab. Jacek Urban – <https://orcid.org/0000-0003-1790-2601>, wieloletni Dyrektor Archiwum Kurii Metropolitalnej oraz Archiwum Kapituły Katedralnej na Wawelu; wybrane publikacje związane z przedmiotowym tematem: *Z dziejów Kościoła krakowskiego w XIX i XX wieku*, Kraków 2023; *Ksiązę biskup krakowski Adam Stefan Sapieha*, w: *Krakowscy ojcowie polskiej niepodległości*, red. A. Chwalba, Z. Noga, Kraków 2019, s. 45–64, <https://doi.org/10.12797/9788381381338.04>; *Katedra na Wawelu u progu niepodległości*, w: *Polonia Sacra. Ze skarbca Archidiecezji Krakowskiej*, red. J. Skrabski, A. Witko, Kraków 2018, s. 335–343.
- 5 Dr Joanna Małocha – <https://orcid.org/0000-0001-6965-4297>, adiunkt Katedry Archiwistyki na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie i wieloletni pracownik centralnego archiwum Prowincji św. Antoniego Padewskiego i bł. Jakuba Strzemię OO. Franciszkanów w Krakowie; wybrane publikacje związane z przedmiotowym tematem: *Zakon Braci Mniejszych. Franciszkanie, franciszkanie-reformaci, reformaci*, w: *Niepodległa na kartach zakonnych kronik*, red. J. Marecki, M. Rdzak, Kraków 2022, s. 21–73; *Mniszki Trzeciego Zakonu Regularnego św. Franciszka z Asyżu (bernardynki)*, w: *Niepodległa na kartach zakonnych kronik*, red. J. Marecki, M. Rdzak, Kraków 2022, s. 493–542; *Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo. Szarytki*, w: *Niepodległa na kartach zakonnych kronik*, red. J. Marecki, M. Rdzak, Kraków 2022, s. 745–763; *Zgromadzenie Sióstr Świętego Feliksa z Kantalicio Trzeciego Zakonu Regularnego Świętego Franciszka Serafickiego. Felicjanki*, w: *Niepodległa na kartach zakonnych kronik*, red. J. Marecki, M. Rdzak, Kraków 2022, s. 881–932.
- 6 Zob. <https://rebirth.upjp2.edu.pl/news/grand-opening-at-bu-4.html>.

wszystkich zainteresowanych w formie wirtualnej na oficjalnej stronie betlejemskiej uczelni⁷. Z kolei Dział Promocji Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie współuczestniczył w przygotowaniu polskiej odsłony rzeczonych posterów w gmachu głównym Biblioteki przy ul. Bobrzyńskiego w Krakowie. Tam stanowią one obecnie jeden z elementów edukacyjnych, prezentowanych studentom i wykładowcom, którzy odwiedzają naszą uczelnię w ramach programu Erasmus. Pokłosem tej inicjatywy było przekazanie i wykorzystanie materiałów ekspozycyjnych przez odbywającego na naszym Uniwersytecie staż naukowy dr. Dominika Burbę z Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie⁸.

Podczas pracy nad poszczególnymi elementami wystawy zgromadzono szeroki zasób materiałów archiwalnych, które ze względu na ograniczoną powierzchnię wystawową nie mogły zostać zamieszczone na posterach. W związku z tym stworzono kompatybilną z wystawą stronę internetową – dostępną w języku polskim⁹ i angielskim¹⁰ – na której można odnaleźć te archiwalia (fotografie, teksty źródłowe, cytaty), zaś odsyłają do nich kody QR widniejące na plakatach. Na stronie znajduje się także reportaż przybliżający genezę wystawy, jej cel i założenia¹¹. Przy czym dążąc do zwiększenia zakresu odbiorców tegoż materiału filmowego o osoby z deficytami słuchu oraz nieznające języka polskiego, został on zaopatrzony w bilingwalną transkrypcję.

W kompleks działań mających na celu upowszechnianie wiedzy historycznej ukazanej przez wspomnianą wystawę wśród różnych grup społecznych i wiekowych wpisuje się również prelekcja wygłoszona przez dr Joannę Małochę 12 marca 2024 roku dla studentów Uniwersytetu Trzeciego Wieku Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Referat dotyczył jednego z motywów przewodnich ekspozycji i nosił tytuł „*Najlepszy*

7 Zob. <https://www.bethlehem.edu/ic/library/road-to-statehood/>.

8 Zob. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100057465396115> (post z 22 maja 2024 r.)

9 Zob. <https://international.upjp2.edu.pl/aktualnosc/wystawa-trudna-droga-do-panstwowosci-po-upadku-rzadow-imperialnych--przypadek-polski-poswiecenie--wspolpraca--tradycja-114.html>.

10 Zob. <https://rebirth.upjp2.edu.pl/news/exhibition-3.html>.

11 Zob. <https://www.youtube.com/watch?v=MWSHGq6hYDU&t=11s>. W ciągu pierwszych trzech tygodni od dnia publikacji (tj. 15 maja 2024 r.) reportaż na głównym kanale YouTube UPJPII obejrzało ponad 100 widzów oraz został on pobrany na liczne strony prywatne i instytucyjne.

*agronom wśród generałów i najlepszy generał wśród agronomów” – droga życia gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego jako symbol odradzenia II Rzeczypospolitej. Kilka uwag w 105. rocznicę sukcesu Powstania Wielkopolskiego*¹². Odczyt ten przybliżył ponad 150 słuchaczom postać jednego z ojców II Rzeczypospolitej i zaowocował zorganizowaniem dla części z seniorów wyjazdu do Biblioteki uczelnianej celem zapoznania się z całością wystawy.

Z kolei, z myślą o dotarciu z wynikami kwerendy archiwalnej także do młodzieży powstały pomoce dydaktyczne, które zamieszczono na stronach internetowych dedykowanych nauczycielom¹³. Nawiązują one głównie do Powstania Wielkopolskiego oraz postaci jego przywódcy. Stanowią tym samym punkt wyjścia do sięgnięcia po bogaty zbiór tekstów źródłowych, archiwalnych fotografii, czy wreszcie samych posterów ekspozycyjnych, które – jak wyżej zaznaczono – dostępne są w wersji online. Z otrzymanej przez zespół merytoryczny korespondencji mailowej wynika, iż w środowisku szkolnym materiały te są pomocne szczególnie podczas przygotowań do uroczystości patriotycznych (zwł. obchodów Narodowego Święta Niepodległości).

Reasumując, w ciągu *de facto* roku działań związanych z powstaniem przedmiotowej wystawy oraz jej dwukrotną prezentacją (w Betlejem i w Krakowie), a także stworzeniu wokół tego wydarzenia swoistej otoczki (tj. stacjonarnej prelekcji oraz wirtualnej wersji ekspozycji, reportażu dostępnego w mediach internetowych oraz obecnych w sieci materiałów dydaktycznych dla szkół), pracownikom Instytutu Historii Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego udało się dotrzeć z konkretnymi wynikami pracy naukowej do przedstawicieli różnych grup narodowościowych, wiekowych i zawodowych. Dodatkowo treści powstałe w wyniku rzeczonych aktywności nadal pozostają dostępne i ciągle „pracują”. Dają bowiem impuls do zgłębiania zagadnień historycznych w szkołach, bliższego poznawania dziejów Polski przez zagranicznych gości odwiedzających nasz Uniwersytet oraz podejmowania nowych projektów przez studentów współpracujących przy powstaniu wystawy¹⁴.

12 Zob. <https://utw.upjp2.edu.pl/plany-zajec/rok-akademicki-2023-2024>.

13 Zob. m.in. <https://www.edukacja.edux.pl/p-51521-powstanie-wielkopolskie-przyklady.php>; <https://www.edukacja.edux.pl/p-51507-powstanie-wielkopolskie-i-jego.php>.

14 Zob. https://whidk.upjp2.edu.pl/oferta-dla-szkol/warsztaty-historyczne/historia-w-krakowie-krakow-w-historii-20242025-2.html?fbclid=IwY2xjawFvo2lleHRuA2Fl-bQIxMAABHTCUpBCBA9uNLjnfw72-eWJ26cxXXJfaBOlerI3AAUR3HOi-wAu2Z5a-8pQ_aem_8eGRR7eLy2PBdnowLCNceg.